

Bosverjonging in dennenbos, noodzaak of toch niet?

Verslag voorjaarsexcursie Pro Silva 2011

De voorjaarsexcursie vond plaats in de grootschalige vooral naoorlogse dennenbossen van gemeente Boxmeer. Het Pro Silva-uitgangspunt 'continuïteit' stond 3 dagen centraal. Discussies werden gevoerd rond de thema's: aandacht voor de volgende generatie, blijvende houtoogstmogelijkheden en behoud bestaande kwaliteit.

In de ochtend zijn twee excursiepunten bezocht, een 60-jarige en 90-jarige dennenopstand. In beide opstanden is ingegaan op hoe om te gaan met de huidige kwaliteit en de toekomstverwachting. De dennen van de eerste opstand vertoonden een acceptabele groei maar de houtkwaliteit was matig tot redelijk. De huidige markt geeft aan dat de houtwaarde per m³ bij laagwaardige sortimenten niet zal toenemen en bij diameters bij 40 cm mogelijk zelfs afnemen. De bijmenging van eik en de berkenondergroei zorgden voor een gemengd bos dat in de toekomst in natuurwaarden verder zal toenemen. De conclusie was hier dat de betere dennen blijvend vrijgesteld moesten worden omdat enerzijds de verwachting is dat kwalitatief goed hout in waarde zal blijven toenemen en anderzijds de genetische waarde van de opstand hiermee zal verbeteren. In de mindere opstandsdelen kan overwogen worden te gaan verjongen, eventueel met inbreng van hoger productieve soorten als Douglas. De aanwezige loofhoutverjonging zal wel voor hogere voorbereidingskosten zorgen. Doorgaan met de eik en de berkenondergroei vonden de meesten geen optie omdat de ingeschatte huidige lage kwaliteit in de toekomst onvoldoende rendement zou opleveren. Hun bijdrage aan stabiliteit en diversiteit werd wel als voornaam beschouwd. Tevens zorgt berk voor bodemverbetering en verjongt den onder berk. Ook een mogelijk interessant toekomstscenario!

De 90-jarige opstand gold als een doorkijk in de toekomst van de eerste opstand. Een gemengd eiken-dennenbos. Algemeen als ecologisch en visueel hoogwaardig ingeschat. De houtkwaliteit en bijgroei was matig maar de voorraad was toegenomen. Dit laatste vooral door een toename van loofhout. Door een ander dunningsregime had je een opstand met meer kwaliteit en een hoger mengingsaandeel van den kunnen hebben. Een reden temeer om bij elke ingreep na te denken wat je aan de volgende generatie doorgeeft. Er is geen blauwdruk te geven wanneer je moet gaan verjongen. Er moet afwisseling zijn en een balans in jong en oud bos. Een normaalverdeling van het bos kan hierbij een hulpmiddel zijn maar mag geen doel op zich zijn. Luister hierbij naar het bos en niet naar de huidige markt. Op elke leeftijd van het bos kunnen er redenen ontstaan om te gaan verjongen of nieuwe soorten in te brengen. Je mag er van uitgaan dat je op latere leeftijd van het bos vergelijkbare inkomsten kunt genereren. Let eerst op liquiditeit dan pas op rentabiliteit. Het oudere bos is stabiel, heeft een hoge belevings- en natuurwaarde en een stabiele voorraad. Minder vaak dunnen zijn minder opbrengsten maar ook minder arbeidskosten. En verjongen vraagt een behoorlijke investering in terreinvoorbereiding.

Als je besluit te gaan verjongen, hoe doe je dit dan? 's-Middags werden drie locaties bezocht waar op 3 schaalgroottes bosverjonging heeft plaatsgevonden. Allereerst een verjongingsgat van 3000 m² in Corsicaanse den. Voor natuur en beleving een plus maar vanuit productieoogpunt werd er geoordeeld dat goedgroeiende Corsicaanse den bij een nog niet ideale diameter was opgeruimd en dat er flink was geïnvesteerd in een nieuwe generatie waarvan de eerste resultaten niet iedereen hoopvol stemden.

Voor verjonging en ontwikkeling van den werd 3000 m² en de daarmee gepaard gaande lichtinval wel als voldoende beoordeeld. De concurrentie van berk moet wel regelmatig gecontroleerd worden en indien gewenst, verminderd worden. Een groter gat zou voor werkzaamheden als bodemverwonding, verzorging en toekomstige houtoogst beter werkbaar zijn. Algemeen werd beoordeeld dat er teveel overstaanders aanwezig zijn. Enerzijds omdat ze het grondvoorbereidende werk onnodig lastig maken en anderzijds vanwege de kans op vellingsschade in de verjonging. Het vellen zou derhalve moeten gebeuren als de jonge dennen stevig genoeg zijn oftewel als ze groter zijn dan 10 meter.

De tweede locatie was een verjongingsgat van 1000 m². Opvallend was dat in een dergelijk klein gat de groveden massaal is verjongd. Minder opvallend was dat ook Douglas zich verjongd heeft. Om de succesvolle dennenverjonging toekomst te geven moet de groep tijdig worden uitgebreid. Voor het krijgen van douglas in je bosbedrijf is deze verjongingsstrategie interessant. Kortom, ook een klein gat biedt toekomstmogelijkheden. Een klein verjongingsgat heeft als grootste nadeel dat het gemakkelijk in de vergetelheid raakt en daarmee geen blijvende bijdrage levert aan de toekomst van het bos.

Dunningspaden en GIS kunnen dit voorkomen en zouden daarom een onderdeel moeten zijn van de bedrijfsvoering.

Na deze twee groepenkappen werd er een wandeling gemaakt door een combinatie van afdelingen die tezamen 15 ha groot waren. In deze afdelingen was 25% van de oppervlakte in één werkgang op grillige wijze verjongd. De zwaarte van de ingreep werd door velen niet als zodanig ervaren maar als ecologisch waardevol en recreatief aantrekkelijk beschouwd. In het kader van 'continuïteit' werd een verjongingsgolf als deze als een interessant toekomstscenario gezien. Door de grilligheid is er palet aan boomsoorten verjongd, zowel lichtboom- als schaduwboomsoorten. De houtoogst, verjonging, verzorging en latere dunningen konden en kunnen efficiënt uitgevoerd worden zonder overhoekjes te vergeten. Voor behoud van open ruimte zou dit door kap in het oude bos gedaan moeten worden. Een dergelijke beslissing moet wel op bedrijfsniveau genomen worden en niet op opstandsniveau. Er is fors geïnvesteerd en gekapt bij een niet ideale diameter. Nu heeft de verjongingsingreep plaatsgevonden op een relatief kleine oppervlakte (15 ha) en is in het gehele Boxmeerse bosbedrijf afgelopen 10 jaar niet meer dan 1% per jaar verjongd. Het heeft daarmee geen invloed gehad op de totale voorraad en bijgroei van de gemeentebossen. Een verjongingsingreep van 25% op een heel bosbedrijf zou te heftig zijn omdat het voor de natuur- en belevingswaarden maar tijdelijk effectief is, niet in een continu proces vol te houden is en de schaalgrootte de flexibiliteit in het beheer ontnemt. Dit soort verjongingsmaatregelen zou dan ook vanuit andere doelstellingen dan de financiële gedaan moeten worden. Vanuit productieoogpunt moet verjongd worden waar het bos het minst goed of slecht functioneert, zodat het mes aan twee kanten snijdt.

Een belangrijke kanttekening bij het versneld doorbreken van een uniform bosbeeld is dat er gekozen wordt voor het doorgaan met het dennenbos. Dit is een stilstand in de successie. Inbrengen van opvolgersoorten bij verjonging of onder ouder bos is ook een mogelijkheid om uniforme dennenbossen aantrekkelijker te maken.

Mei 2011

Anton Vos, Bas van de Wiel, Etiënne Thomassen, René Olthof